

verwante Frans sprak. Men vond dat we maar Engels moesten spreken. Waarom? Een van mijn kinderen is met een Engelse getrouwd. Zij spreken geen Frans met hun kinderen, maar al de anderen doen dat wel. We zijn daar trots op."

"Heeft men er in België problemen mee dat Turkse families Turks spreken en Marokkanen Arabisch? Dat is toch fout? Laat die mensen toch doen. Als ze ook de taal van het land kennen, is dat genoeg."

Onderwijs voor minderheden

Robert De Smet (59) komt me bij Anna oppikken. Hij wil me de streek rond Bruxelles laten zien en biedt me een lift aan. In de wagen èn het vliegtuig.

Robert is leraar, halftijds dan toch, want ook halftijds met pensioen. Hij spreekt nog vloeiend (Oost-)Vlaams, wat uitzonderlijk is voor iemand van de derde generatie. Maar hij kent ook Frans, want zijn veertien jaar jongere echtgenote Josiane leerde hij in Frankrijk kennen. Het is niet toevallig dat ze in St-Claude wonen, een dorp in Manitoba (ongeveer 60 km van Bruxelles en 100 km van Winnipeg) waar de meerderheid van de inwoners van Franse afkomst is. Josiane werkt er als animatrice in het plaatselijke bejaardentehuis.

Robert De Smet rijdt met een naar Canadese normen kleine (Japanse) wagen. Ook hun huis is geen supergrote villa: sober, zoals de meeste huizen alles gelijkvloers, maar wel knap ingericht: wit, helder en met duidelijk een decoratieve vrouwenhand aan de regie. Het schoothondje is het enige kind aan huis.

Robert is binnen de familie De Smet altijd een vrijbouter geweest. Toen hij tweeëntwintig was, trok hij op zijn eentje een allereerste keer naar België. Hij bleek een trendsetter in de regio.

"Ik wilde mijn roots achterna. Nadien zijn velen mijn voorbeeld gevolgd, meestal oudere mensen van de tweede generatie die het land van hun ouders eens wilden zien, er ook familie opzochten. Zelf probeer ik zoveel mogelijk over de De Smets en aanverwanten te weten te komen, ik ben al vele keren naar België gereisd. En naar Frankrijk, want ook daar is een deel van de familie (Fiers) beland."

"Ik ben lang vrijgezel gebleven, was ongebonden in mijn doen en laten. Ik reisde veel al liftend. In Europa, maar ook in Canada. Zo ben ik eens van Vancouver naar Toronto gelift, toch 3.000 km, en ik had er amper twee lifts voor nodig. Toen kon dat nog, maar nu nemen chauffeurs in Canada nauwelijks nog mensen langs de weg mee. Teveel problemen en dus is men bang geworden."

Vliegtuig in de tuin

Het Canadese luchtruim is voor Robert De Smet geen onbekende: hij heeft al tweeëntwintig jaar een brevet van piloot op zak en kocht een tweedehands Cessna-sportvliegtuig-

© Francis Marissens

je waarmee hij al tot Alaska vloog. Zijn vliegtuig staat een paar kilometer buiten het dorp in de tuin van een kennis geparkeerd. De openbare weg doet dienst als vertrek- en landingsbaan: even links en rechts kijken of er geen auto's opduiken en optrekken maar.

"Recent kregen we een Antwerpenaar over de vloer die zelf ook piloot is. Ik stelde hem voor om een eindje te vliegen. Stomverbaasd was hij dat dit hier zomaar kon, zonder veel poespas of controle, zonder radiocontact en gewoon vanop een auto-weg."

"Er is hier zoveel ruimte, en dus zijn er weinig hindernissen. Radiocontact opnemen, met wie dan wel? Met Winnipeg? Daarvoor moet je al in de lucht hangen. Dan kan je contact krijgen als je dat al wil, maar het is voor niks nodig."

"Vliegen is een hobby. Het was een lange studie met vijftig uren stage en finaal een zwaar examen, zowel theorie als praktijk. Neen, ik vlieg niet voor landbouwers. Je ziet dat hier wel vaker: heel wat gewassen worden besproeid met een vliegtuig. Maar dat is niks voor mij. Te riskant. Omwille van de elektriciteitsleidingen bijvoorbeeld, maar ook vanwege de verantwoordelijkheid. Je zal maar eens een verkeerde akker besproeien. Of door de wind het sproeisels ook op het veld van de buur laten belanden. Dan krijg je ongetwijfeld een schadeclaim op je nek. Neen, ik vlieg enkel voor mijn plezier en ga en sta wanneer ik wil."

Robert De Smet, leraar in de commune van de Colonies, in zijn tweedehands Cessna-sportvliegtuigje. Hij parkeert zijn vliegtuig in de tuin van een huis net buiten het centrum van St-Claude, waar hij woont. De rijweg gebruikt hij als startbaan. Zonder dat hij aan iemand toestemming moet vragen of radiocontact heeft. © Francis Marissens

Hutterite-chef. Individueel bezit bestaat niet in de Colony-gemeenschap. © Francis Marissens

Onder ons sproeit een boer met een tractor zijn (rijpe!) graangewassen: "Hij spuit alles dood. Dat gebeurt hier vaak, ook vanuit de lucht. *They are finishing the wheat*. Er zit nog onrijpe tarwe tussen de rijpe en dat is niet zo goed. Dus spuit men er Roundup op, een gif dat alles doodt. Zodat het twee weken later perfect droog gemaaid kan worden. In Europa is dat verboden, hier niet. Het is honderd procent afbreekbaar en niet schadelijk voor de gezondheid. De zomer is hier kort en de oogsttijd dus ook. Vandaar dat hulpmiddel. Jullie spuiten dat toch ook op de aardappelen alvorens ze te rooien? Dat is net hetzelfde."

Roundup is een chemische onkruidverdelger die sinds 1974 de wereld heeft veroverd. Het heeft multinational Monsanto groot gemaakt. Ook in België. Monsanto produceert ondermeer Roundup in haar grote chemische fabriek te Antwerpen. Over het wel en (vooral) wee van Roundup kan je ook lezen in *De bres*, het boek van Chris De Stoop over de door haven en industrie bedreigde polderboeren in Doel.

Hippies bij de kerk

Robert De Smet toert me verder rond. Over de akkers en weiden van Bruxelles en het nog kleinere St-Alphonse (het volledig Belgische dorpje waar hij opgroeide), tot de idyllische natuur van Roseisle Valley. In die heerlijk beboste vallei staat een kerk die nooit ingewijd is geraakt en dus geen dienst doet. Er wonen her en der wat hippies, afgezonderd van de rest van de wereld, maar wel met wagen en elektriciteit. Velen onder hen zijn met kunst bezig en onder meer het glasblazen blijkt hier populair te zijn. Verder leven de meesten van de natuur, ze kweken wat groenten in hun tuin. De bomen beginnen al te kleuren, de Indian Summer is op komst. Verderop in de vallei kwijnt een mooie Bed & Breakfast-bar volledig weg. Het was ooit een leuke plaats om vertoeven voor wandelaars of winterse ski-lopers. Maar de keet werd gesloten, wellicht omdat er teveel weerstand kwam vanuit het 'bosdorp'. Teveel 'toeristen', dat past

niet in hun leven. Ook de restanten van een steenbakkerijtje naast de rivier vertellen over een bedrijviger leven. Een 'groene' heeft op een wat verwilderd terrein een honderdtal oude auto's en wrakken verzameld. Het autopark doet dienst ter recyclage van allerlei wisselstukken. De eigenaar kwam al een paar maal als milieu-activist op bij de verkiezingen, maar kreeg onvoldoende stemmen achter z'n naam.

Weer thuis bij Robert De Smet ontmoet ik een Franse student landbouw (woont in Noord-Frankrijk, Rosedale, een 'Colony-boerderij', goed voor 7.000 acres (zo'n 2.800 hectare).

Anna Hacault is een kleindochter van journalist en Bruxelles-pionier Louis Hacault (zie BDW nr. 995 van vorige week). Ze werd in 1922 in Bruxelles geboren als tweede kind van François Hacault en Irma Mangin. En trouwde er in 1946 met de smid Simon Foidart. Toen de smederij afbrandde, werd er een nieuwe gebouwd. Met

studeert in Toulouse) die deze zomer drie maanden stage loopt op een grote boerderij in de buurt. En wat een toeval: z'n naam... Clement De Grootte. Ook hij heeft roots in België: grootvader De Grootte verliet Vlaanderen niet voor Canada maar voor Normandië. De ouderlijke boerderij (tot de gekkekoeienziekte een stierenkwekerij, nu alleen nog graanteelt) telt zo'n 220 hectare, dus dat is best al groot. Maar ook hij trekt grote ogen wanneer Robert en Josiane ons meenemen naar New

Robert De Smet (59) is de oudste zoon (van zes kinderen) van Maurice en Madeleine De Smet. Grootvader Octave De Smet werd geboren in 1881 in Zomergem en reisde in 1910 van Eeklo naar Canada. In zijn eentje, en wellicht Marie Mattheuws achterna, die ook in 1910 samen met haar ouders vanuit Ursel emigreerde. Haar moeder Adelia Fiers overleed nog hetzelfde jaar. Octave en Marie trouwden kort erna en hadden een boerderij in St-Alphonse, een paar mijl verder

Hutterite duo. Onder elkaar spreken ze een oude, archaische taal. © Francis Marissens

staat erg centraal: ze zijn *Hutterites*, die stammen uit protestants Duitsland. Ook die oude, archaische taal spreken ze onder elkaar. Robert geeft les in deze New Rosedale-Colony. En tegelijkertijd ook in vijf andere *Hutterite Colonies*, dit via een bijzonder (interactief) open-vidео-systeem. We lopen het plaatselijke schoolgebouwtje binnen: alles kraaknet, blinkende vloeren, prima verlicht en ongelooflijk goed uitgerust. In de computerklas staan een tiental IMac's, een Apple G5 met groot flatscreen. In het centrale les-

daarbij een dorpswinkel annex postkantoor, dat ze bij hun pensioen overlieten aan Donald en Diane Marginet. Er werd ook nog een kantoor aangebouwd van de plaatselijke Credit Union (spaarkas) waarvan Simon Foidart jarenlang manager was. Na het overlijden van Simon verkocht Anna Hacault in september 2004 hun huis in Bruxelles. Ze woont nu op een appartement in Winnipeg, de stad waar ook dochter Gisèle woont.

lokaal zijn enkele camera's en TV-toestellen opgesteld, net als in de vijf andere Colonies die (een paar tientallen kilometer verder) mee 'on line' verbonden blijven. Op het grootste TV-schermbekend 'live' de zes verschillende klassen in beeld in kleine blokjes. De leerling van klas die aan het woord is, verschijnt centraal in een groter blok. De leerkracht kan alles vanop zijn plaats besturen: camera draaien, in- of uitzoomen, met een andere camera een blad of schema projecteren. De mogelijk-

dan Bruxelles en eveneens een Belgische 'enclave'. St-Alphonse maakt ook deel uit van de (fusiegemeente) Municipality of Lorne en werd gesticht in 1882. Bruxelles pas in 1892. Samen met echtgenote Josiane Beauchesne woont Robert De Smet nu in St-Claude, genoemd naar een gelijknamige Franse gemeente in de Jura. Die gemeente is bekend omwille van de houten pijpen die er werden gemaakt. Vandaar dat St-Claude, Manitoba ook een (stenen) pijp-monument heeft opgetrokken. Surrealisme à la Magritte.

"Wij zijn in 1973 naar België getrokken. Er woonden daar nog heel wat neven en nichten. Dat wist ik al, want Richard Van Den Kerckhove (zie deel 3, BDW nr. 997) was al in Knesselare op bezoek geweest. 'Je tante vraagt naar jou,' zei hij bij zijn terugkomst. 'Je moet haar schrijven.' En dus zijn we begonnen corresponderen. In het Engels, want ze hadden ginder wel iemand die kon vertalen."

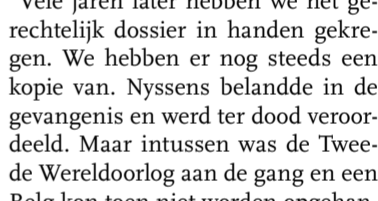
Voor hij op 24-jarige leeftijd naar Canada emigreerde had Octaaf de Eerste Wereldoorlog meegemaakt. "Hij werd door de Duitsers gearresteerd en verbleef een paar jaar in een concentratiekamp," vertelt George. "Veel weten we er niet van, hij sprak daar nooit over. Iets voor het einde van de oorlog wist hij te ont-snappen."

"Eens in Canada werd hij in het station van Treherne opgevangen door boer Temmerman. Zijn sponsor, zeg maar. Vader deed nadien hetzelfde voor andere Belgen die overkwamen. Die sponsoring was niet met geld, hoor. Wie in die tijd naar Canada wilde, moest de zekerheid hebben dat hij ergens minstens voor een jaar onderdak kon krijgen en werk zou hebben. Ze moesten een startadres hebben. Daar zorgde mijn vader voor, op onze boerderij zo'n 12 mijl van Swan Lake. Hij deed het enkel voor Belgen, maar zelf had hij zich al na vijf jaar tot Canadees laten naturaliseren."

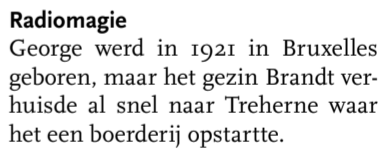
Grootvader vermoord

Octaaf Brandt trouwde in 1921 met Marguerite Mestdagh en nog hetzelfde jaar werd George geboren. "Mijn moeder werd in 1906 in België geboren en kwam in 1913 met haar familie naar Canada. Haar vader Marinus Mestdagh werd hier vermoord. Marinus was een groot paardenliefhebber en hield ook wel van wat alcohol. Op een dag bleef hij in Cypress River in een café plakken met zijn loonwerker. Na behoorlijk wat glazen kregen ze ruzie over het stallen van paarden, op weg naar huis ging het van kwaad naar erger. Uiteindelijk schoot loonwerker Alidoro Nyssens mijn grootvader dood. Mijn grootmoeder Alida had het schot gehoord. Ze wachtte in bed tot ze zeker wist dat Nyssens sliep en ging dan op zoek naar haar man. Ze ging hulp halen en 's ochtends hield de politie Nyssens aan. Hij was dronken geweest en wist nergens meer van, hield hij vol."

"Vele jaren later hebben we het gerechtelijk dossier in handen gekregen. We hebben er nog steeds een kopie van. Nyssens belandde in de gevangenis en werd ter dood veroordeeld. Maar intussen was de Tweede Wereldoorlog aan de gang en een Belg kon toen niet worden opgehangen. Na de oorlog verkreeg België, onder meer na een tussenkomst van de koning, zijn uitlevering. Hij werd er niet meer opgesloten, zou het nog ver schoppen als schilder. Ondermeer in de VS zou hij bekend geworden zijn."

© Francis Marissens

© Francis Marissens

Radiomagie
George werd in 1921 in Bruxelles geboren, maar het gezin Brandt verhuisde al snel naar Treherne waar het een boerderij opstartte.

© Francis Marissens

"Swan Lake lag op twaalf mijl en we gingen daar naar de kerk, meestal te paard. Mijn vader liep die weg ook te voet. Twaalf mijl te voet naar Swan Lake, daar een spelletje Belgian Bowling en dan weer terug." "We hebben het hier altijd goed gehad. Al ons voedsel kwam van de boerderij en de tuin. Af en toe werd er ook wel eens een hert geschoten. Vooral tijdens de *dirty thirties* vulde de jacht en visvangst mee de tafel." Als kind was George al gefascineerd door mechaniek en elektronica. Nu nog blinken zijn ogen ervan vol passie. "Ik experimenteerde dolgraag met elektrische treintjes. Later prutste ik aan een 'crystal set', de voorloper van de radio. Ik kreeg er maar geen geluid uit. Toen ik eens in het ziekenhuis belandde ik met een zware beenwonde, zag ik er crystal sets die werkten. Ik vond dat fantastisch. Er lag nog een andere jongen in de